

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

УДК 613.84:663.97]:336

DOI: 10.31617/2.2022(43)10

Тетяна ЧОРНА

к. т. н., доцент, доцент кафедри
митної справи та товарознавства
Державного податкового університету

вул. Університетська, 31, м. Ірпінь,
Київська область, 08205, Україна
chornayat@i.ua

Tetiana CHORNA

PhD (Technical Sciences), Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Customs and Commodity Science
State Tax University,

31, Universitetska St., Irpin, Kiev region,
08205, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9923-8737

Ірина САГАЙДАК

к. т. н., доцент, доцент кафедри
митної справи та товарознавства
Державного податкового університету

вул. Університетська, 31, м. Ірпінь,
Київська область, 08205, Україна
mykroskop@gmail.com

Iryna SAHAIDAK

PhD (Technical Sciences), Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Customs and Commodity Science
State Tax University,

31, Universitetska St., Irpin, Kiev region,
08205, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7186-8830

ІНГРЕДІЄНТИ ТЮТЮНОВИХ ВИРОБІВ: ІНФОРМУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ

Вступ. Використання окремих інгредієнтів у процесі виробництва тютюнових виробів суперечить цілям Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну. Регулювання компонентного складу та викидів тютюнових виробів, а також оприлюднення зазначеної інформації є важливим інструментом для захисту здоров'я населення.

Проблема. На сьогодні в Україні відсутній чіткий порядок оприлюднення інформації про інгредієнти тютюнових виробів, які використовуються в технологічному процесі їх виробництва. Тому актуальним є дослідження закордонного досвіду з метою удосконалення процедури розкриття складу тютюнових виробів в Україні.

Мета статті – визначення проблем та особливостей оприлюднення інформації про інгредієнти тютюнових виробів в Україні за

INGREDIENTS OF TOBACCO PRODUCTS: INFORMING CONSUMERS

Introduction. The use of certain ingredients in the tobacco manufacturing process is contrary to the objectives of the WHO Framework Convention on Tobacco Control. The regulation of ingredient composition and emissions of tobacco products and the disclosure of this information is an important tool for protecting public health.

Problem. Ukraine currently lacks a clear procedure for disclosure of tobacco product ingredients used in the tobacco manufacturing process. Therefore, it is important to study foreign experience in order to improve the procedure for disclosure of tobacco product ingredients in Ukraine.

The aim of this work – the identification of problems and peculiarities of disclosure of information on ingredients in tobacco products in Ukraine in accordance with the implementation

© Тетяна Чорна, Ірина Сагайдак, 2022

Внесок авторів: Чорна Т. – 50 %, Сагайдак І. – 50 %.

Автори не отримували прямого фінансування для цього дослідження.

Chorna T., Sahaidak I. Ingredijenty tjujunovih vyrobiv: informuvannja spozhyvachiv. *Mizhnarodnyj nauково-praktychnyj zhurnal "Tovary i rynky"*. 2022. № 3 (43). S. 117–134 [https://doi.org/10.31617/2.2022\(43\)10](https://doi.org/10.31617/2.2022(43)10)

реалізації окремих положень Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну.

Методи. Збір інформації, її аналітичне опрацювання та теоретичне узагальнення; статистичні та графічний методи.

Результати дослідження. Показано, що законодавчо закріплені вимоги щодо оприлюднення інформації про склад тютюнових виробів в Україні фактично не виконуються, оскільки на сьогодні не визначений порядок оприлюднення відповідних даних. Проаналізовано закордонний досвід щодо формування реєстрів інгредієнтів тютюнових виробів та їх оприлюднення, який може стати основою для розроблення відповідного механізму в Україні.

Висновки. Українські споживачі наразі не мають доступу до повної інформації про інгредієнти тютюнових виробів (окрім зазначених на маркуванні даних щодо вмісту смоли і нікотину), оскільки законодавством України не визначений порядок її оприлюднення. Тому одним із першочергових заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності з реалізації статей 9, 10, 12 Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну, є створення та введення в дію реєстру інгредієнтів тютюнових виробів.

Ключові слова: тютюнові вироби, інгредієнти, антитютюнове законодавство, реєстри, інформування споживачів.

of certain provisions of the WHO Framework Convention on Tobacco Control.

Methods. Information gathering, analytical processing and theoretical synthesis; statistical and graphical methods.

Results. It is shown that the legislative requirements regarding the disclosure of information on the composition of tobacco products in Ukraine are not actually fulfilled, since to date the procedure for the disclosure of relevant data has not been defined. The foreign experience of forming registers of ingredients of tobacco products and their disclosure, which can become the basis for the development of an appropriate mechanism in Ukraine, is analyzed.

Conclusions. So far, consumers in Ukraine do not actually have access to complete information about the ingredients of tobacco products (except for the data on the tar and nicotine content indicated on the label), as the Ukrainian legislation did not define the procedure for its disclosure. Therefore, one of the primary measures to improve the effectiveness of activities for the implementation of Articles 9, 10, 12 of the WHO Framework Convention on Tobacco Control is the creation and implementation of a registry of ingredients in tobacco products.

Keywords: tobacco products, ingredients, anti-tobacco legislation, registries, consumer information.

JEL Classification: I18, L15, L66

Вступ. Тютюнові вироби (ТВ) є одним із тих товарів, що мають найбільший попит: щороку у світі їх реалізується понад 1 трлн штук, а прибуток від продажу перевищує 400 млрд дол. США. Водночас тютюнопаління – основна з причин смертності населення, яку можна попередити. За даними ВООЗ, паління щороку призводить до смерті понад 8 млн людей у світі, серед яких 1.2 млн осіб не є курцями і помирають через хвороби, викликані вторинним тютюновим димом [1]. Європейська статистика свідчить про втрати майже 700 тис. осіб щороку. На лікування хвороб, зумовлених тютюнопалінням, ЄС щорічно витрачає понад 25 млрд євро. Окрім того, 8 млрд євро економіка не отримує внаслідок раннього виходу на пенсію, смертей і тимчасової втрати працездатності курців [2; 3]. В Україні щорічно фіксується майже 85 тис. смертей внаслідок хвороб, спричинених палінням. На лікування курців та виплату їм компенсацій при втраті працездатності Україна витрачає 3.2 % ВВП. Так, наприклад, у 2020 р. ця сума становила близько 5 млрд дол. [2; 3]. Отже, тютюнопаління має негативний вплив не лише безпосередньо на здоров'я людини, яка палить,

та її оточення, але й зумовлює економічні збитки внаслідок ранньої втрати працездатності курцями, соціальних виплат та лікування хвороб, викликаних палінням.

Проблема. У сучасних умовах особливо актуальним постає завдання щодо визначення комплексу заходів, спрямованих на скорочення споживання тютюну як в глобальному масштабі, так і на національному рівні, а також реалізації ефективних стратегій, що базуються на результатах систематичних обстежень і наукових досліджень стану тютюнопаління та шкоди від нього. На сьогодні в Україні відсутній чіткий порядок оприлюднення інформації про інгредієнти ТВ, які використовуються в технологічному процесі їх виробництва. Тому актуальним є дослідження закордонного досвіду з метою удосконалення національної процедури розкриття складу тютюнових виробів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів проблеми поширеності тютюнопаління та пошуку шляхів зменшення споживання тютюнових виробів присвячені праці низки вітчизняних науковців. Зокрема, висвітленню питань, пов'язаних зі значним поширенням тютюнопаління серед населення України, у т. ч. серед студентської молоді, та безпосереднім впливом тютюнопаління на стан здоров'я курців та оточуючих, присвячені дослідження В. М. Хоміцької, О. В. Підвальної, О. В. Булейченко [4]. Стан тютюнопаління в Україні, його вплив на здоров'я людини, соціально-економічні збитки від тютюнової епідемії й антитютюнові заходи розглядає С. І. Рудавка [5]. Медико-соціальні аспекти тютюнопаління стали предметом дослідження Л. В. Огурцової, О. С. Заблоцької, Л. М. Корінчак [6; 7]. У дослідженні [8] Е. М. Омельченко, О. О. Полька, О. Т. Єлізарова, С. С. Карташова показали, що введення в дію Закону України про боротьбу з тютюнопалінням мало позитивну системну дію, вплив якої позначився на зниженні рівнів захворюваності та смертності населення України від серцево-судинних хвороб, що значно покращує демографічну ситуацію.

Праці В. І. Коротуна, Н. В. Новицької, І. І. Хлебнікової, К. І. Швабія присвячені питанням розроблення основних положень до запровадження вітчизняної системи виявлення й відстеження ТВ [9], аналізу особливостей трансформації ринку ТВ в Україні у зв'язку з підвищенням ставок акцизного податку та появою новітніх ТВ і нікотиновмісної продукції та висвітленню перспектив державного регулювання й акцизного оподаткування ТВ і їхніх альтернатив в Україні [10], а також дослідженню викликів у сфері справляння акцизного податку з тютюнових виробів, зумовлених розвитком нелегального ринку [11].

Проте наразі питання, що стосуються національного механізму регулювання та більш детального оприлюднення складу ТВ (крім загального вмісту тютюну і смол), а також необхідності інформування населення про негативний вплив конкретних інгредієнтів на організм людини, є недостатньо висвітленими, що і сформувало мету дослідження.

Метою статті є визначення проблем та особливостей оприлюднення інформації про інгредієнти тютюнових виробів в Україні за реалізації окремих положень Рамкової конвенції ВООЗ із боротьби проти тютюну.

Методи. Використано загальнонаукові методи – збір інформації, її аналітичне опрацювання та теоретичне узагальнення; статистичні методи – для кількісної оцінки продажів ТВ, обсягу надходження акцизного податку, чисельності курців в Україні тощо; графічний – для ілюстрації динаміки досліджуваних в роботі показників.

Інформаційною базою стали наукова і спеціальна література; відповідні законодавчі акти, а також міжнародні та національні нормативні документи, зокрема Рамкова конвенція ВООЗ із боротьби проти тютюну; Директива 2014/40/ЄС "Про наближення законодавчих, регламентних та адміністративних положень держав-членів ЄС у сфері виробництва, представлення на ринку і продажу тютюнової продукції і супутніх товарів", Закон України "Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення" від 22.09.2005 № 2899, Закон України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального" від 19.12.1995 № 481, законопроект № 4358 "Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну"; офіційні матеріали Європейської Комісії, Всесвітньої організації охорони здоров'я, Міністерства охорони здоров'я та Агентства з питань митної справи та монополій (Італія), Агентства з продовольства, навколишнього середовища та гігієни праці (Франція), Федерального міністерства продовольства та сільського господарства (Німеччина); статистичні дані Державної служби статистики України, Державної митної служби України, а також монографії та статті вітчизняних і закордонних авторів; матеріали періодичних видань та ін.

Результати дослідження. Тютюнове виробництво стабільно є однією з провідних галузей національної економіки за кількістю податкових відрахувань до державного бюджету (*рис. 1*), обсяг яких в довоєнний час постійно зростає. Загалом у 2021 р. від виробників тютюнової продукції до бюджету країни надійшло 63.5 млрд грн акцизного податку, що на 16 % перевищує показник попереднього року.

Варто зауважити, що відрахування зростають передусім через постійне підвищення податків. Збільшення надходжень від акцизів на тютюнові вироби – це результат ефективної співпраці влади та громадськості в інтересах суспільства. З одного боку, Уряд отримує додаткові ресурси на впровадження державних програм, з іншого – знижується цінова доступність шкідливої наркотичної продукції, якими є ТВ, особливо для дітей та молоді [12].

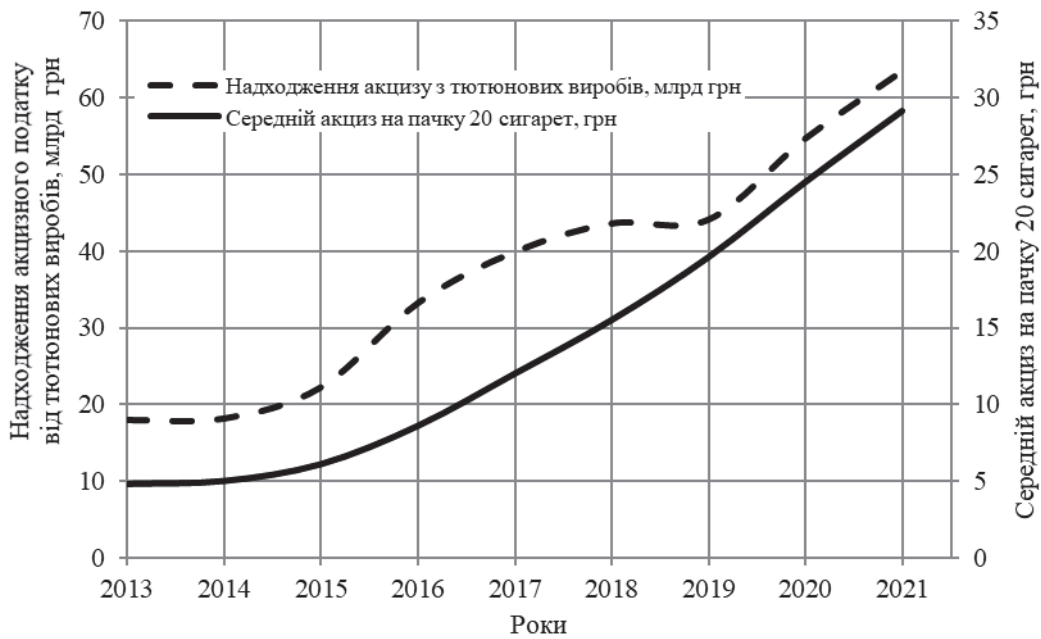

Рис. 1. Динаміка податкових надходжень від тютюнових виробів та середнього значення акцизу в Україні [12]

Обсяг ринку ТВ у 2021 р. становив 34 млрд сигарет, що майже на 20 % менше у порівнянні з 2020 р. (рис. 2). Окрім ТВ вітчизняного виробництва, на ринок України надходить також імпортна продукція. Так, у 2021 р. сумарний обсяг імпорту в Україну сигар, сигарил та сигарет, цигарок (позиція 2402 УКТЗЕД) [13] становив 1196 т (33940 тис. дол. США).

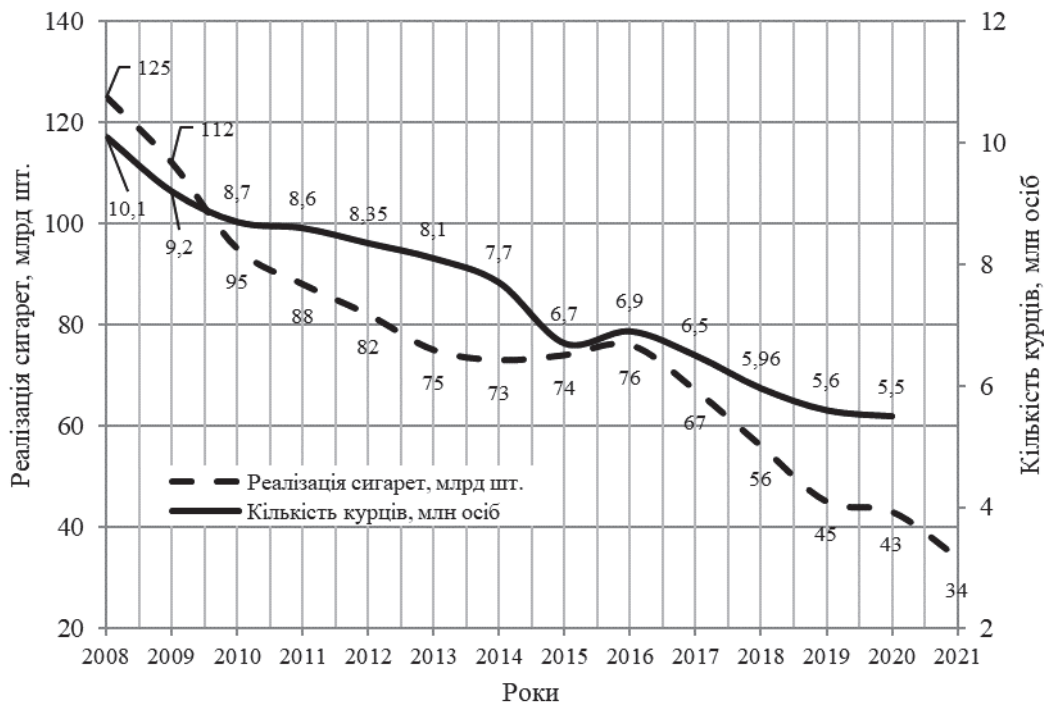

Рис. 2. Динаміка обсягу реалізації сигарет та кількості курців в Україні [12]

Попри тенденцію до скорочення обсягів реалізації ТВ, рівень їх споживання населенням України залишається досить високим – станом на 2020 р. кількість курців становила 5.5 млн осіб. Згідно з даними, наведеними у Восьмій доповіді ВООЗ про глобальну епідемію тютюнопаління, в Україні показник споживання тютюнових виробів у 2020 р. був 25.8 % (чоловіки – 40, жінки – 11.5 %). При цьому глобальний показник споживання становив 22.3 % (відповідно 36.7 і 7.8 %), євро регіон – 25.3 % (відповідно 32.9 і 17.7 %). Слід зазначити, що в Україні фіксується досить велика кількість прихильників ТВ серед підлітків віком 13–15 років – 14.6 % (хлопців – 17.8, дівчат – 12.1 %). Відповідні глобальні показники – 10.3 % (12.9 і 7.4 %), європоказник – 12.7 % (13.8 і 11.5 %). Крім того, Україна загалом має один із найвищих показників споживання електронних сигарет – 18.4 % [14]. Водночас у доповіді зауважено, що понад 80 % країн європейського регіону (зокрема й Україна) демонструють тенденцію до зниження споживання, прогнозується, що до 2025 р. (починаючи з 2010-го) показник поширеності вживання тютюну на глобальному рівні знизиться на 23.6 %, в євро регіоні – на 18.9 %, в Україні – на 25.9 % [14].

За даними статистики внутрішньої торгівлі, у 2021 р. вітчизняними підприємствами роздрібною торгівлю реалізовано тютюнових виробів (включно із супутніми товарами) на суму 37 034.8 млн грн [15]. За вартістю сигарет (2.33 дол. США за пачку) Україна посідає 90 місце в рейтингу зі 104 держав у світі (для об'єктивного порівняння використовується вартість однієї пачки "Мальборо") [16]. Серед 39 країн Європи Україна – на 37 позиції. При цьому найвищою в Європі є вартість цигарок в Ірландії – 15.34 дол. США, найнижчою – в Білорусі (1.33 дол. США). При цьому українці на тютюнові вироби за 2020 р. витратили 30.8 млрд грн. У середньому один українець, що палить, за рік витрачає на сигарети 823 дол. США (що становить близько 15 % річних витрат) при середній ціні пачки у 2.26 дол. США [17].

Попри суттєві фінансові надходження від тютюнового акцизу, щороку світова економіка втрачає понад 1.4 трлн дол. США (що є еквівалентом 1.8 % світового ВВП) в результаті смертей, хвороб і втрати працездатності у людей, які вживають тютюн, зокрема й пасивно. Доходи від податків на тютюн у середньому у 250 разів перевищують витрати на боротьбу проти споживання тютюнових виробів [1; 2]. Сума економічних втрат України внаслідок куріння населення майже втричі перевершує доходи держбюджету від тютюнових акцизів [18].

Основним міжнародним документом, спрямованим на протидію поширеності тютюнопаління, є Рамкова конвенція ВООЗ із боротьби проти тютюну (РКБТ ВООЗ), прийнята у травні 2003 р. Основна мета Конвенції – захист нинішнього і майбутнього поколінь від руйнівних наслідків для здоров'я, а також від економічних, соціальних та соціологічних наслідків споживання тютюну й впливу тютюнового диму [19]. Наразі до Конвенції приєдналася 181 країна (90 % населення світу).

Першим Протоколом РКБТ ВООЗ став Протокол про ліквідацію незаконної торгівлі тютюновими виробами, спрямований на викорінення всіх форм незаконної торгівлі тютюном. Також на основі РКБТ ВООЗ розроблено комплекс заходів *MPOWER*, що складається з 6 основних компонентів, реалізація яких забезпечить досягнення успіху у сфері контролю над тютюном: *Monitor* – моніторинг споживання тютюну та профілактичних заходів; *Protect* – захист людей від тютюнового диму; *Offer* – надання допомоги у припиненні вживання тютюну; *Warn* – попередження про небезпеки, пов'язані з тютюном; *Enforce* – контроль за дотриманням законодавства про заборону реклами, спонсорства та стимулювання продажу тютюнових виробів; *Raise* – підвищення податків на тютюнові вироби.

Україна ратифікувала Рамкову конвенцію ВООЗ із боротьби проти тютюну у 2006 р., зобов'язавшись виконувати її положення шляхом прийняття та дотримання нормативно-правових актів з контролю над тютюном. У 2014 р. підписано Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. У главі 22 "Громадське здоров'я" зазначено, що Сторони Угоди розвивають співробітництво в галузі охорони здоров'я, зокрема щодо імплементації Рамкової конвенції з контролю над тютюном [20].

Першим національним законодавчим актом у сфері контролю над тютюном став Закон України "Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення" від 22.09.2005 № 2899 (далі – Закон України № 2899). Крім того, низка питань, що стосуються маркування, виробництва й обігу ТВ, регулюються Законом України "Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального" від 19.12.1995 № 481 (далі – Закон України № 481). Частину питань щодо реклами, спонсорства та стимулювання продажу ТВ внесено також до Закону України "Про рекламу" від 03.07.1996 № 270. Питання оподаткування ТВ закріплені в Податковому кодексі України. Водночас Кодексом України про адміністративні правопорушення визначається порядок контролю за чинним законодавством у сфері контролю над тютюном.

Кабінетом Міністрів України у 2018 р. прийнято Національний план заходів щодо неінфекційних захворювань для досягнення глобальних цілей сталого розвитку (Розпорядження КМУ від 26 липня 2018 р. № 530-р), окремий блок якого присвячений зниженню рівня споживання ТВ.

Зменшення передчасної смертності від неінфекційних захворювань та зниження поширеності тютюнопаління серед населення з використанням інноваційних засобів інформування про його негативні наслідки є важливими завданнями на шляху досягнення цілей сталого розвитку (зокрема це стосується Цілі 3 "Забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці") [21].

Одним з основних етапів виробництва ТВ є формування складних тютюнових сумішей. У середньому в тютюновій суміші міститься 60 % різаного тютюну, отриманого з тютюнового листа; відновленого тютюну – 20 %; розширеної жилки – 10 %; ароматизаторів та речовин, що утримують водно-фізичні та курильні властивості тютюну, – 10 %. Змішування тютюну і добавок для отримання бажаного аромату, горючості та виходу диму має важливе значення під час створення виробу.

У технологічному процесі виготовлення ТВ застосовуються різноманітні речовини з метою досягнення бажаних смакових властивостей тютюнових виробів; регулювання інтенсивності та тривалості горіння; як зволожувальні засоби та консерванти, а також для розчинення інших інгредієнтів. Усі добавки можна умовно виокремити в декілька груп: добавки, призначені для підсилення здатності виробів викликати залежність; добавки для підвищення привабливості виробів. Частина інгредієнтів спричиняє звикання та має токсичні властивості, зокрема робить токсичним вторинний тютюновий дим, що створює загрози для пасивних курців. Від кількості добавок прямо залежить якість сигарет, адже їх надмірне використання не лише призводить до утворення жирних плям на готовій продукції, але й впливає на здоров'я споживачів.

Використання окремих інгредієнтів суперечить цілі РКБТ ВООЗ щодо захисту нинішніх та майбутніх поколінь від руйнівних наслідків вживання тютюну. Відповідно, регулювання компонентного складу та викидів тютюнових виробів, а також оприлюднення зазначеної інформації є важливим інструментом для захисту здоров'я населення.

Питання, що стосуються регулювання та розкриття складу тютюнових виробів, містяться у статтях 9 та 10 РКБТ ВООЗ, згідно з якими передбачено, що Сторони будуть здійснювати регулювання складу ТВ та продуктів, що ними виділяються. Крім того, у цих статтях викладено вимоги щодо розкриття складу ТВ та використання ефективних методів його випробування і вимірювання. Основні заходи, що передбачають реалізацію ст. 9 та 10 РКБТ ВООЗ, відображено у Законах України № 2899 та № 481.

Також важливим документом, який, окрім іншого, регулює питання складу ТВ, є Директива 2014/40/ЄС "Про наближення законодавчих, регламентних та адміністративних положень держав-членів ЄС у сфері виробництва, представлення на ринку і продажу тютюнової продукції і супутніх товарів", яка набула чинності у 2016 р. Відповідно до зазначеної Директиви країни запроваджують регулювання складу ТВ, у тому числі забороняють ТВ з ароматичними добавками та зобов'язують тютюнову промисловість звітувати про інгредієнти, що використовуються у виробництві ТВ, включно з інформацією про тютюнові компоненти, добавки, викиди і токсикологічні дані.

16 грудня 2021 р. Верховною Радою України в другому читанні ухвалено законопроект № 4358 "Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу

тютюну" (далі – законопроект № 4358), який відповідає РКБТ ВООЗ та імплементує положення Директиви 2014/40/ЄС. Документ посилює захист українців, особливо дітей та молоді, від шкідливого впливу тютюнових виробів. Одним із нововведень законопроекту є заборона використання смако-ароматичних добавок (фруктових, ягідних тощо) у будь-яких компонентах тютюнових виробів та електронних сигарет. Такі вироби найчастіше приваблюють дітей та молодь, які ще не мають шкідливої звички курити, створюючи хибне враження про менш шкідливі наслідки вживання ТВ. Слід зауважити, що зазначений законопроект набуває чинності через 18 місяців після його оприлюднення (тобто фактично всередині 2023 р.).

Водночас у питанні регулювання складу ТВ та оприлюднення відповідної інформації в Україні наразі існують певні прогалини. Відповідно до статті 9¹ Закону України № 481 кожний виробник або імпортер ТВ зобов'язаний щорічно, не пізніше 1 лютого року, наступного за звітним, надавати центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благополуччя населення, інформацію про інгредієнти тютюнових виробів, які призначені для реалізації на митній території України.

Інформація про інгредієнти ТВ має надаватися у вигляді таких трьох переліків (у паперовому й електронному вигляді) [22]: перелік інгредієнтів, що додаються до тютюну, окремо по кожній власній назві ТВ; зведений перелік інгредієнтів, що додаються до тютюну усіх власних назв ТВ; зведений перелік інгредієнтів, що використовуються у нетютюнових складових ТВ. Щодо кожного інгредієнта зазначається його призначення та, за наявності, номер *CAS (the Chemical Abstract Service Registry Number (CAS N). Chemical Abstracts Service* є підрозділом *American Chemical Society* – Американського хімічного товариства. До зведеного переліку інгредієнтів, що використовуються у нетютюнових складових ТВ, включаються інгредієнти сигаретного паперу, клеїв для бокового шва, чорнила для логотипа, обідкового паперу і чорнила для обідкового паперу, фільтрувального матеріалу, клеїв для фільтрів та паперу для фільтрів. А Міністерство охорони здоров'я України зобов'язане здійснювати оприлюднення інформації про ці інгредієнти [22; 23].

Крім того, згідно із законопроектом № 4358, Закон № 2899 має бути доповнений статтею 11¹ "Звітність про інгредієнти тютюнових виробів та викиди", якою передбачено, що кожний виробник або імпортер ТВ щороку, не пізніше 1 лютого року, наступного за звітним, подає до МОЗ в електронному вигляді звітність про інгредієнти щодо ТВ, призначених для реалізації на митній території України, щодо кожної торговельної марки та виду/типу. Виробники або імпортери сигарет та тютюну для самокруток подають також технічний документ, що містить загальний опис використаних добавок та їхніх властивостей.

Отже, вимоги щодо оприлюднення інформації про інгредієнти закріплюються двома Законами України [22; 24]. Проте потребує чіткої конкретизації сама процедура оприлюднення інформації, оскільки, згідно з чинним Законом України № 481, ці переліки мають бути доступними для широкого кола осіб, у тому числі й самих споживачів ТВ, проте фактично інформації для ознайомлення знайти не вдалося.

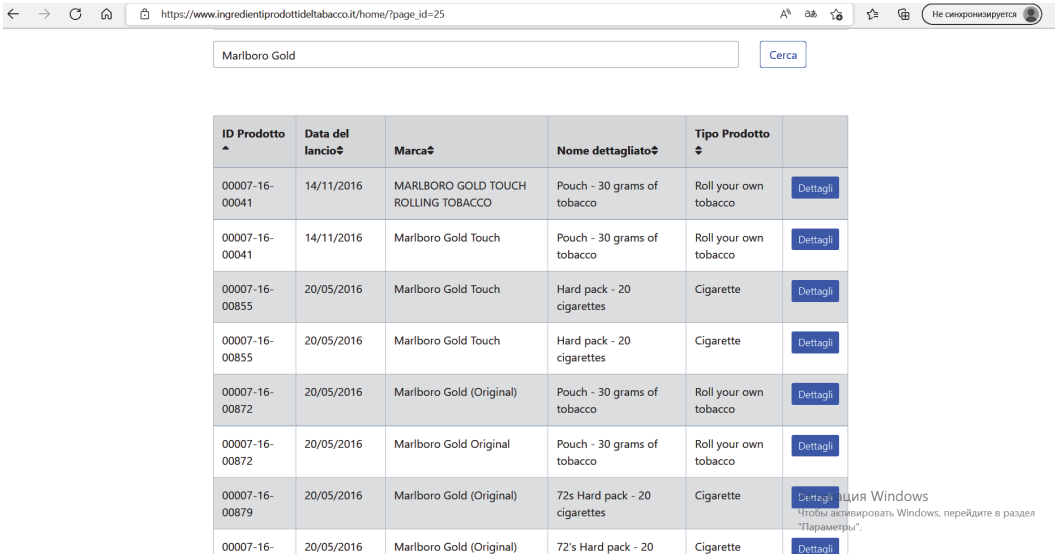
На офіційний запит до Міністерства охорони здоров'я України стосовно місця розміщення та доступу до таких переліків отримано відповідь про перенаправлення запиту до Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту прав споживачів (Держпродспоживслужби). Своєю чергою, Держпродспоживслужба проінформувала, що станом на дату підготовки відповіді (28.12.2021) інформація щодо інгредієнтів ТВ, які призначені для реалізації на митній території України, за 2021 р. до неї не надходила. Крім того, звертається увага на те, що Держпродспоживслужба не є розпорядником запитуваної інформації, оскільки законодавством України не визначений порядок оприлюднення інформації про інгредієнти ТВ.

Отже, отримати інформацію щодо інгредієнтів ТВ наразі неможливо. Водночас аналіз закордонного досвіду оприлюднення такої інформації свідчить, що в низці країн такі реєстри запроваджені й ефективно функціонують, дані про характеристики тютюнових виробів та їхні інгредієнти знаходяться у вільному доступі на офіційних сторінках органів, які відповідають за збір та оприлюднення такої інформації.

У країнах Європейського Союзу, відповідно до Директиви 2014/40/ЄС про тютюнові вироби, виробники й імпортери ТВ, електронних сигарет та контейнерів для заправки зобов'язані надавати важливу інформацію органам влади держав-членів, де вони мають намір продавати свою продукцію. Європейською Комісією у тісній співпраці з державами-членами та зацікавленими сторонами галузі розроблено систему *Common Entry Gate ("EU-CEG")*, яка є IT-інструментом для передачі зазначеної інформації. Ресурс запрацював у травні 2016 р. "EU-CEG" має на меті зменшити адміністративне навантаження для бізнесу та регуляторів, а також полегшити порівняння даних [25]. Вказана система акумулює інформацію про інгредієнти, викиди і токсикологічні дані. У деяких країнах ЄС "EU-CEG" може бути використана для надання інформації про інші продукти, як-от: тютюнові вироби нового покоління; рослинні продукти від куріння; електронні сигарети без нікотину.

Наприклад, Міністерство охорони здоров'я й Агентство з питань митної справи та монополій Італії забезпечують доступність зібраної інформації для громадськості на своїх інституційних майданчиках. Вебсайт [26] дає змогу виконувати вказані інформаційні зобов'язання. Зокрема, можна переміщатися по базі даних по пошукових функціях, а також є можливість завантажити список у форматі *Excel* усіх продуктів.

Пошук можна здійснити за торговельною маркою тютюнового виробу або назвою виробника. Наприклад, у результаті пошуку за назвою *Marlboro Gold* (рис. 3) система виводить результати з 19 позицій, серед яких тютюн для самокруток та сигарети із зазначенням *ID* товару, дати запуску, торгової марки та характеристики пакувальної одиниці виробу.

ID Prodotto	Data del lancio	Marca	Nome dettagliato	Tipo Prodotto	
00007-16-00041	14/11/2016	MARLBORO GOLD TOUCH ROLLING TOBACCO	Pouch - 30 grams of tobacco	Roll your own tobacco	Dettagli
00007-16-00041	14/11/2016	Marlboro Gold Touch	Pouch - 30 grams of tobacco	Roll your own tobacco	Dettagli
00007-16-00855	20/05/2016	Marlboro Gold Touch	Hard pack - 20 cigarettes	Cigarette	Dettagli
00007-16-00855	20/05/2016	Marlboro Gold Touch	Hard pack - 20 cigarettes	Cigarette	Dettagli
00007-16-00872	20/05/2016	Marlboro Gold (Original)	Pouch - 30 grams of tobacco	Roll your own tobacco	Dettagli
00007-16-00872	20/05/2016	Marlboro Gold Original	Pouch - 30 grams of tobacco	Roll your own tobacco	Dettagli
00007-16-00879	20/05/2016	Marlboro Gold (Original)	72s Hard pack - 20 cigarettes	Cigarette	Dettagli
00007-16-	20/05/2016	Marlboro Gold (Original)	72's Hard pack - 20	Cigarette	Dettagli

Рис. 3. Зовнішній вигляд діалогового вікна пошукової системи [26]

Кожну позицію можна деталізувати для отримання розширеного опису. Ця опція дає можливість ознайомитися з детальними характеристиками ТВ – тип, довжина, діаметр, вага тютюну в одиниці виробу, наявність фільтру та його довжина, загальна вага одиниці виробу. Крім того, можна переглянути перелік інгредієнтів, що входять до складу конкретного ТВ, із зазначенням їхньої назви, номеру *CAS*, категорії, виконуваної функції та ваги в одиниці виробу. Наприклад, для сигарет *Marlboro Gold Touch* система містить інформацію щодо 16 інгредієнтів.

Крім пошуку інформації за маркою ТВ, ресурс передбачає можливість пошуку за конкретним інгредієнтом, використовуючи його номер *CAS*. При цьому на екран буде виведено інформацію з назвою інгредієнта, типом продукту, в якому використовується компонент, категорією та функцією даного складника ТВ. Отримані дані можна деталізувати для одержання інформації стосовно торговельних марок ТВ, які використовують зазначений інгредієнт, та їхніх характеристик.

У Франції питання щодо збору й оприлюднення інформації про інгредієнти ТВ належить до компетенції Агентства з продовольства, навколишнього середовища та гігієни праці – *ANSES* [27]. Відповідно до законодавства *ANSES* не може контролювати продукцію на ринку або застосовувати штрафні санкції за порушення правил. Зусилля Агентства спрямовані на те, щоб зробити переважну частину інформації, наданої виробниками, доступною для громадськості.

На сайті Агентства у вільному доступі розміщено чотири документи у форматі *Microsoft Excel*: "Список сигарет", "Список інших тютюнових виробів і рослинних продуктів", "Дані про склад тютюну і рослинних продуктів", "Список розбіжностей у повідомленому інформаційному звіті" [27]. "Список сигарет" та "Список інших тютюнових виробів і рослинних продуктів" містять інформацію про країну походження товару; категорію товару (тютюнові вироби); тип продукту (сигарети); код товару; дату останнього оновлення інформації; торгову марку продукту та його підтип; дані про наявність фільтру у виробі; характеристику пакувальної одиниці та типу пакування товару; розмірні характеристики – довжину, діаметр, вагу, масу тютюну в одиниці виробу, довжину фільтра; інформацію про викид смол, нікотину та CO.

Документ за назвою "Дані про склад тютюну і рослинних продуктів" у розрізі торговельних марок ТВ акумулює інформацію щодо назви інгредієнта, його номеру *CAS* (за наявності), функції інгредієнта в складі ТВ (наприклад тютюн, фільтрувальний матеріал, пластифікатор тощо), категорії інгредієнта (наприклад матеріал фільтра, папір, компонент чорнил, клей), дані стосовно того, спалимий чи неспалимий той чи інший інгредієнт, маси кожного інгредієнта в одиниці виробу.

"Список розбіжностей у повідомленому інформаційному звіті" в розрізі торгових марок ТВ включає інформацію щодо типу відхилення – наприклад непослідовність, невідповідність, а також опис конкретного відхилення – наприклад наявність неідентифікованого інгредієнта (номер *CAS*, назва), дані про продажі в незадекларованих одиницях продукції протягом щонайменше одного року; наявність забороненого інгредієнта (*CMR*).

Важливим завданням експертної оцінки, яку здійснює *ANSES*, є виявлення та оцінювання ризиків, пов'язаних із хімічними речовинами, з якими споживачі або їхнє оточення контактують під час вживання ТВ. Окрім відомих наслідків впливу тютюнового диму для здоров'я, увага приділяється також речовинам, що виділяються у разі вживання продуктів для вейпінгу та нових нагрітих тютюнових виробів.

Показовим є також досвід Німеччини щодо оприлюднення інформації про інгредієнти ТВ. На сайті Федерального міністерства продовольства та сільського господарства розміщено базу даних тютюнових добавок [28]. Тут у вільному доступі можна обрати тип виробу (тютюн для люльки, сигарети, сигари і сигарили тощо), торговельну марку і дізнатися всю інформацію про виріб (рис. 4).

Наприклад, задавши в пошукову систему "сигарети *Marlboro Red 100s HP 20*", отримуємо інформацію про виробника (*Philip Morris GmbH Munich*), характеристику зовнішнього вигляду (*100s Hard Pack – 20 cigarettes*), країну походження (*DE*), рік реєстрації (2011-ий); дані стосовно вмісту смоли – 10 мг/сигарета; нікотину – 0.8 мг/сигарета та CO – 10 мг/сигарета. Крім того, наведено інформацію про вагу одиниці продукту – 1038.4 мг та вагу в ньому тютюнового вмісту – 800 мг.

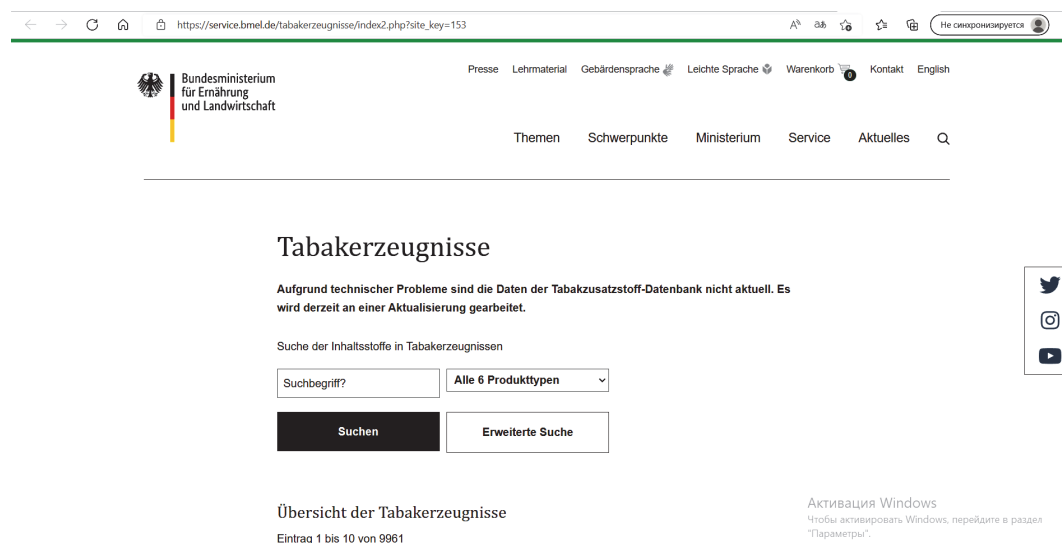

Рис. 4. Стартова сторінка пошукової системи [28]

Після наведення загальної інформації розміщуються дані стосовно всіх інгредієнтів, що входять до виробу, з обов'язковим зазначенням маси компонента, його категорії (виду) та призначення. Наприклад, вапняк, карбонат кальцію, в зазначеній марці сигарет міститься в кількості 17.2 мг, входить до складу сигаретного паперу (спалима частина) та виконує функцію наповнювача. Інгредієнти розміщуються в порядку спадання їхньої ваги в готовому виробі. Всього для сигарет *Marlboro Red 100s HP 20* зазначений перелік складається з понад 50 позицій.

Висновки. Захист нинішнього та майбутніх поколінь від руйнівних наслідків вживання тютюну є основною метою РКБТ ВООЗ. Тому питання регулювання та розкриття складу тютюнових виробів включено до статей 9 та 10 Конвенції. Крім того, у статті 12 РКБТ ВООЗ зафіксовано необхідність інформування населення про ризики, пов'язані із вживанням тютюнових виробів.

В Україні на законодавчому рівні закріплено вимогу щодо зобов'язання виробників та імпортерів ТВ щорічного подання до МОЗ України інформації про інгредієнти ТВ, які призначені для реалізації на митній території України. Міністерство охорони здоров'я, за законодавством, є відповідальним за оприлюднення інформації про інгредієнти тютюнових виробів. Проте фактично на сьогодні доступу до такої інформації споживачі не мають, оскільки законодавством України не визначений сам порядок оприлюднення такої інформації. Тому наразі одним із першочергових заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності з реалізації статей 9, 10, 12 РКБТ ВООЗ, є розроблення та введення в дію механізму оприлюднення інформації про інгредієнти тютюнових виробів, відповідно до вимог Закону України № 481 та Директиви 2014/40/ЄС. Тим більше, що аналіз закордонного досвіду свідчить про успішну практичну реалізацію й ефективність функціонування таких реєстрів в країнах ЄС.

Дані про наявність і кількість шкідливих інгредієнтів у ТВ представлено у зрозумілій формі, яка не вводить в оману, надасть споживачам важливу і корисну інформацію, що уможливить їм зробити більш усвідомлений вибір та спонукатиме кинути палити, зменшити споживання ТВ або перейти на менш шкідливі і менш ризиковані форми вживання тютюну.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що вони не мають фінансових чи нефінансових конфліктів інтересів щодо цієї публікації; не мають відносин із державними органами, комерційними або некомерційними організаціями, які могли б бути зацікавлені у поданні цієї точки зору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Офіційний сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я. URL: <https://www.who.int/home> (дата звернення: 18.06.2022).
2. Боротьба з курінням: зобов'язання перед ЄС чи перед власними громадянами? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/19/679909> (дата звернення: 14.06.2022).
3. Контроль над тютюном. Короткий огляд для фахівців центрів громадського здоров'я. URL: https://center-life.org/wp-content/uploads/2020/04/Tobacco-control_Manual_for-regional-PHC_Life_fin.pdf (дата звернення: 14.06.2022).
4. Хоміцька В. М., Підвальна О. В., Булейченко О. В. Стан проблеми тютюнопаління серед студентів перших курсів ЗВО. *Науковий часопис Нац. педагогічного ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2022. № 5(150). С. 109-112.
5. Рудавка С. І. Соціально-економічні проблеми тютюнопаління в Україні та сучасні підходи у їх вирішенні. *Вісн. Вінницького нац. медичного ун-ту*. 2016. Т. 20. № 2. С. 513-518.
6. Огурцова Л. В., Заблоцька О. С. Тютюнопаління як медико-соціальна проблема. *Актуальні питання підготовки та наукової діяльності магістрів галузі знань "Охорона здоров'я": Матеріали II міжвузівської науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Ужгород – Житомир, 24–25 листопада 2021 р.)*. Ужгород, 2021. С. 102-103.
7. Корінчак Л. М. Тютюнопаління та його наслідки. *Педагогіка здоров'я: зб. наук. пр. VIII Всеукраїнської наук.-практ. конференції (м. Харків, 18–19 травня 2019 р.)*. Харків, 2018. С. 425-428.
8. Омельченко Е. М., Полька О. О., Єлізарова О. Т., Карташова С. С. Вплив законодавчих змін у сфері охорони здоров'я щодо тютюнопаління на захворюваність та смертність від серцево-судинної патології серед населення України. *Environment & Health*. 2021. № 2. С. 15-21.
9. Коротун В. І., Новицька Н. В., Хлебнікова І. І. Створення і запровадження системи виявлення та відстеження тютюнових виробів в Україні. *Фінанси України*. 2020. Вип. 4. С. 82-96.
10. Новицька Н. В., Хлебнікова І. І. Вплив акцизної політики України на трансформаційні процеси ринку тютюнових виробів. *Економіка України*. 2020. № 10. С. 19-33. URL: http://economyukr.org.ua/?page_id=723&lang=uk&aid=415 (дата звернення: 15.06.2022).
11. Швабій К. І., Новицька Н. В., Хлебнікова І. І. Структура та характерні риси нелегального ринку сигарет в Україні в контексті впливу акцизного навантаження на тютюнові вироби. *Економічний вісник. Серія: Фінанси, облік, оподаткування*. 2021. Вип. 7. С. 196-208. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ehsfat_2021_7_20 (дата звернення: 14.06.2022).

12. Надходження до Держбюджету від тютюнового акцизу у 2021 році зросли завдяки ефективній політиці оподаткування. URL: <https://www.prostir.ua/?news=nahodzhennya-do-derzhbyudzhetu-vid-tyutyunovoho-aktsyzu-u-2021-rotsi-zrosly-zavdyaky-efektyvniy-politytsi-opodatkuvannya>
13. Офіційний сайт Державної митної служби України. URL: <https://customs.gov.ua> (дата звернення 14.06.2022).
14. Восьма доповідь про глобальну епідемію тютюнопаління 2021. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240032095> (дата звернення 14.06.2022).
15. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 14.06.2022).
16. NUMBEO. URL: https://www.numbeo.com/cost-of-living/country_price_rankings?displayCurrency=USD&itemId=17&region=150 (дата звернення: 15.06.2022).
17. Скільки грошей українці витрачають на сигарети на рік – дослідження. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/11/01/novyna/suspilstvo/skilky-hroshej-ukrayinczi-vytrachayut-syharety-rik-doslidzhennya> (дата звернення: 15.06.2022).
18. Щорічні збитки України від куріння становлять 3 мільярди доларів. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/01/20/618214> (дата звернення: 18.06.2022).
19. Рамкова конвенція ВООЗ із боротьби проти тютюну від 15.03.2006 № 897_001. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897_001#Text (дата звернення: 18.06.2022).
20. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 21.03.2014 № 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 16.06.2022).
21. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 16.06.2022).
22. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв, тютюнових виробів та пального: Закон України від 19.12.1995 № 481/95-ВР. Дата оновлення: 17.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.06.2022).
23. Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 № 267. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.06.2022).
24. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення: Закон України від 22.09.2005 № 2899-IV. Дата оновлення: 01.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text> (дата звернення: 20.06.2022).
25. Офіційний сайт Європейської Комісії. URL: https://ec.europa.eu/health/eu-common-entry-gate-eu-ceg/providing-information-tobacco-products-e-cigarettes-and-refill-containers-eu-common-entry-gate-eu_en (дата звернення: 15.06.2022).
26. Gli Ingredienti dei Prodotti del Tabacco e delle Sigarette Elettroniche. Ministero della Salute. URL: <https://www.ingredientiprodottideltabacco.it> (дата звернення: 16.06.2022).
27. Офіційний сайт Агентства з продовольства, навколишнього середовища та гігієни праці Франції (ANSES). URL: <https://www.anses.fr/en/content/tobacco-and-related-products> (дата звернення: 20.06.2022).
28. Офіційний сайт Федерального міністерства продовольства та сільського господарства Німеччини. URL: https://service.bmel.de/tabakerzeugnisse/index2.php?site_key=153 (дата звернення: 18.06.2022).

REFERENCES

1. *Oficijnyj sajт Vsesvitn'oi' organizacii' ohorony zdorov'ja* [Official website of the World Health Organization]. <https://www.who.int/home> (data zvernennja: 18.06.2022) [in Ukrainian].

2. *Borot'ba z kurinnjam: zobov'jazannja pered JeS chy pered vlasnymu gromadjanamy? [The fight against smoking: an obligation to the EU or to its own citizens?].* <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/19/679909> (data zvernennja: 14.06.2022) [in Ukrainian].
3. *Kontrol' nad tjutjunom. Korotkyj ogljad dlja fahivciv centriv gromads'kogo zdorov'ja [Tobacco control. A brief overview for public health center professionals].* https://center-life.org/wp-content/uploads/2020/04/Tobacco-control_Manual_for-regional-PHC_Life_fin.pdf (data zvernennja: 14.06.2022) [in Ukrainian].
4. Homic'ka, V. M., Pidval'na, O. V., & Bulejchenko O. V. (2022). Stan problemy tjutjunopalinnja sered studentiv pershyh kursiv ZVO [The state of the problem of smoking among students of the first years of higher education institutions]. *Naukovyj chasopys Nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni M. P. Dragomanova. Serija 15. Naukovo-pedagogichni problemy fizychnoi' kul'tury (fizychna kul'tura i sport) – Scientific journal of the National Pedagogical Drahomanov University. Series 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports),* 5(150), 109-112 [in Ukrainian].
5. Rudavka, S. I. (2016). Social'no-ekonomichni problemy tjutjunopalinnja v Ukrai'ni ta suchasni pidhody u i'h vyrishenni [Socio-economic problems of tobacco smoking in Ukraine and modern approaches to their solution]. *Visnyk Vinnyč'kogo nacional'nogo medychnogo universytetu.* Vol. 20, 2, 513-518 [in Ukrainian].
6. Ogurcova, L. V., & Zabloc'ka, O. S. (2021). Tjutjunopalinnja jak medyko-social'na problema [Smoking as a medical and social problem]. *Aktual'ni pytannja pidgotovky ta naukovoï dijāl'nosti magistriv galuzi znan' "Ohorona zdorov'ja" – Current issues of training and scientific activity of masters in the field of knowledge "Health care":* Proceedings of the II interuniversity scientific and practical conference with international participation. (pp. 102-103). Uzhgorod [in Ukrainian].
7. Korinchak, L. M. (2018). Tjutjunopalinnja ta jogo naslidky [Smoking and its consequences]. *Pedagogika zdorov'ja – Health pedagogy: Collection of Scientific Papers VIII All-Ukrainian Scientific and Practical Conference.* (pp. 425-428). Harkiv [in Ukrainian].
8. Omel'chenko, E. M., Pol'ka, O. O., Jelizarova, O. T., & Kartashova, S. S. (2021). Vplyv zakonodavchyh zmin u sferi ohorony zdorov'ja shhodo tjutjunopalinnja na zahvorjuvanist' ta smertnist' vid sercevo-sudynnoi' patologii' sered naseleennja Ukrai'ny [The impact of legislative changes in the field of health care regarding tobacco smoking on morbidity and mortality from cardiovascular disease among the population of Ukraine]. *Environment & Health,* 2, 15-21 [in Ukrainian].
9. Korotun, V. I., Novyc'ka, N. V., & Hljebnikova, I. I. (2020). Stvorennja i zaprovadzhennja systemy vyjavlennja ta vidstezhennja tjutjunovyh vyrobiv v Ukrai'ni [Creation and introduction of a system of detection and tracking of tobacco products in Ukraine]. *Finansy Ukrai'ny – Finances of Ukraine.* (Issue 4), (pp. 82-96) [in Ukrainian].
10. Novyc'ka, N. V., & Hljebnikova, I. I. (2020). Vplyv akcyznoi' polityky Ukrai'ny na transformacijni procesy rynku tjutjunovyh vyrobiv [The impact of the excise policy of Ukraine on the transformational processes of the tobacco market]. *Ekonomika Ukrai'ny – Ukraine economy,* 10, 19-33. http://economyukr.org.ua/?page_id=723&lang=uk&aid=415 (data zvernennja: 15.06.2022) [in Ukrainian].
11. Shvabij, K. I., Novyc'ka, N. V., & Hljebnikova, I. I. (2021). Struktura ta harakterni rysy nelegal'nogo rynku sygaret v Ukrai'ni v konteksti vplyvu akcyznogo navantazhennja na tjutjunovi vyroby [The structure and characteristics of the illegal cigarette market in Ukraine in the context of the impact of the excise tax on tobacco products]. *Ekonomichnyj visnyk. Serija: Finansy, oblik, opodatkuvannja – Economic Herald. Series: Finances, accounting, taxation.* (Issue 7), (pp. 196-208). http://nbuv.gov.ua/UJRN/ehsfat_2021_7_20 (data zvernennja: 14.06.2022) [in Ukrainian].

12. *Nahodzhennja do Derzhbjudzhetu vid tjutjunovogo akcyzu u 2021 roci zrosly zavdjaky efektyvnij polityci opodatkuvannja [Income to the state budget from tobacco excise increased in 2021 thanks to an effective taxation policy].* <https://www.prostir.ua/?news=nahodzhennja-do-derzhbyudzhetu-vid-tyutyunovoho-aktsyzu-u-2021-rotsi-zrosly-zavdyaky-efektyvnij-politytsi-opodatkuvannja> [in Ukrainian].
13. *Oficijnyj sajt Derzhavnoi' mytnoi' sluzhby Ukrai'ny [Official website of the State Customs Service of Ukraine].* <https://customs.gov.ua> (data zvernennja 14.06.2022) [in Ukrainian].
14. *Vos'ma dopovid' pro global'nu epidemiju tjutjunopalinnja 2021 [Eighth Report on the Global Tobacco Epidemic 2021].* <https://www.who.int/publications/i/item/9789240032095> (data zvernennja 14.06.2022) [in English].
15. *Oficijnyj sajt Derzhavnoi' sluzhby statystyky Ukrai'ny [Official website of the State Statistics Service of Ukraine].* <http://www.ukrstat.gov.ua> (data zvernennja 14.06.2022) [in Ukrainian].
16. *NUMBEO.* https://www.numbeo.com/cost-of-living/country_price_rankings?displayCurrency=USD&itemId=17&region=150 (data zvernennja: 15.06.2022) [in English].
17. *Skil'ky groshej ukrai'nci vytrachajut' na sygarety na rik – doslidzhennja [How much money Ukrainians spend on cigarettes per year – research].* <https://www.slovoidilo.ua/2021/11/01/novyna/suspilstvo/skilky-hroshej-ukrayinczi-vytrachajut-syharety-rik-doslidzhennja> (data zvernennja: 15.06.2022) [in Ukrainian].
18. *Shhorichni zbytky Ukrai'ny vid kurinnja stanovljat' 3 mil'jardy dolariv [Annual losses of Ukraine from smoking amount to 3 billion dollars].* <https://www.epravda.com.ua/news/2017/01/20/618214> (data zvernennja: 18.06.2022) [in Ukrainian].
19. *Ramkova konvencija VOOZ iz borot'by proty tjutjunu vid 15.03.2006 № 897_001 [WHO Framework Convention on Tobacco Control dated March 15, 2006 № 897_001].* https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/897_001#Text (data zvernennja: 18.06.2022) [in Ukrainian].
20. *Uгода pro asociaciju mizh Ukrai'noju, z odnijej' storony, ta Jevropejs'kym Sojuzom, Jevropejs'kym spivtovarystvom z atomnoi' energii' i i'hnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi' storony, vid 21.03.2014 № 984_011 [Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand, dated 03/21/2014 № 984_011].* https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (data zvernennja: 16.06.2022) [in Ukrainian].
21. *Pro cili stalogo rozvytku Ukrai'ny na period do 2030 roku: Ukaz Prezydenta Ukrai'ny vid 30.09.2019 № 722/2019 [On the goals of sustainable development of Ukraine for the period up to 2030: Decree of the President of Ukraine dated September 30, 2019 № 722/2019].* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (data zvernennja: 16.06.2022) [in Ukrainian].
22. *Pro derzhavne reguljuvannja vyrobnyctva i obigu spyrtu etylovogo, kon'jachnogo i plodovogo, alkogol'nyh napoi'v, tjutjunovyh vyrobiv ta pal'nogo: Zakon Ukrai'ny vid 19.12.1995 № 481/95-VR. Data onovlennja: 17.06.2022 [On state regulation of the production and circulation of ethyl alcohol, cognac and fruit alcohol, alcoholic beverages, tobacco products and fuel: Law of Ukraine dated 19.12.1995 № 481/95-BP. Update date: 17.06.2022].* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80#Text> (data zvernennja: 20.06.2022) [in Ukrainian].
23. *Pro zatverdzhennja Polozhennja pro Ministerstvo ohorony zdorov'ja Ukrai'ny: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrai'ny vid 25.03.2015 № 267 [On the approval of the Regulation on the Ministry of Health of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 25, 2015 № 267].* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF#Text> (data zvernennja: 18.06.2022) [in Ukrainian].

24. *Pro zahody shhodo poperedzhennja ta zmeshennja vzhyvannja tjutjunovyh vyrobiv i i'h shkidlyvogo vplyvu na zdorov'ja naseleennja: Zakon Ukrai'ny vid 22.09.2005 № 2899-IV. Data onovlennja: 01.06.2022 [On measures to prevent and reduce the use of tobacco products and their harmful effects on the health of the population: Law of Ukraine dated September 22, 2005 № 2899-IV. Date of update: 01.06.2022].* <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2899-15#Text> (data zvernennja: 20.06.2022) [in Ukrainian].
25. *Oficijnyj sajt Jevropejs'koi' Komisii' [Official website of the European Commission].* https://ec.europa.eu/health/eu-common-entry-gate-eu-ceg/providing-information-tobacco-products-e-cigarettes-and-refill-containers-eu-common-entry-gate-eu_en (data zvernennja: 15.06.2022) [in Ukrainian].
26. *Gli Ingredienti dei Prodotti del Tabacco e delle Sigarette Elettroniche. Ministero della Salute.* <https://www.ingredientiprodottdeltabacco.it> (data zvernennja: 16.06.2022) [in English].
27. *Oficijnyj sajt Agentstva z prodovol'stva, navkolyshn'ogo seredovyshha ta gigijeny praci Francii' (ANSES) [The official website of the French Agency for Food, Environment and Occupational Health (ANSES)].* <https://www.anses.fr/en/content/tobacco-and-related-products> (data zvernennja: 20.06.2022) [in English].
28. *Oficijnyj sajt Federal'nogo ministerstva prodovol'stva ta sil's'kogo gospodarstva Nimechchyny [The official website of the Federal Ministry of Food and Agriculture of Germany].* https://service.bmel.de/tabakerzeugnisse/index2.php?site_key=153 (data zvernennja: 18.06.2022) [in English].

Надійшла до редакції 23.06.2022.

Прийнято до друку 27.08.2022.

Публікація онлайн 23.09.2022.